

2008-09-19

Dnr 37/08

Miljödepartementet
103 33 STOCKHOLM

Kärnavfallsrådets synpunkter på SKB:s yttrande över SKI:s och Kärnavfallsrådets granskningar av SKB:s Fud-program 2007

Miljödepartementets Dnr: M2008/2833/Mk

Kärnavfallsrådets ställningstagande

Kärnavfallsrådet har tagit del av SKB:s yttrande över SKI:s och Kärnavfallsrådets granskningar av SKB:s Fud-program 2007. Rådet noterar att SKB valt att ge en översiktlig och svepande respons på en omfattande och detaljerad granskning, t.ex. när det gäller rådets synpunkter om buffert, återfyllning och förslutning (se SOU 2008:70, kap. 8 och 9) och det samhällsvetenskapliga forskningsprogrammet (kap. 14). Rådet noterar också att SKB inte avser att låta två lika omfattande säkerhetsanalyser (en SR-Site för Forsmark och en för Laxemar) ligga till grund för platsvalet. SKB anger dock att man bedömer att det underlag som ligger till grund för platsvalet kommer att vara så omfattande att det tillgodoser Kärnavfallsrådets önskemål om jämförande underlag. Rådet anser att detta är en fråga som kräver en dialog mellan Kärnavfallsrådet och SKB.

Kärnavfallsrådet föreslår att regeringen beslutar att de samråd som hållits i enlighet med regeringens beslut i samband med tidigare Fud-program ska fortsätta fram till dess att SKB lämnar in ansökningarna enligt kärntekniklagen och miljöbalken. Rådet anser även att regeringen bör besluta att Kärnavfallsrådet, som regeringens rådgivare, ska få möjlighet att delta i dessa samråd för att hålla sig informerad om läget och följa upp de synpunkter som framförts i samband med granskningen av Fud-program 2007.

När det gäller teknikutveckling och forskning anser rådet att regeringen bör uppmana Strålsäkerhetsmyndigheten att vara tydliga med sina krav. Rådet anser att frågan om vad som förväntas finnas framtaget innan tillståndsansökan lämnas in bör bli en fråga som hanteras inom ramen för de samråd som föreslås fortsätta mellan myndigheten och SKB.

SKB anger att tillståndsansökan ska ha en sådan bredd att det ska vara möjligt att övergå till KBS-3H efter prövning av Strålsäkerhetsmyndigheten utan ny tillståndsprövning enligt miljöbalken och kärntekniklagen. Kärnavfallsrådet föreslår att regeringen ger Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att utreda om detta är möjligt. Rådet anser i dagsläget att ett byte från KBS-3V till KBS-3H borde innebära att en ny tillståndsprövning är nödvändig.

Kärnavfallsrådet noterar att SKB:s samhällsvetenskapliga forskningsprogram från början skulle vara MKB-relevant för att sedan med tiden ha förvandlats till att endast bli relevant för "allmän kunskapsuppbyggnad". Den grundläggande frågan är om detta innebär att SKB nu frångått ett av de ursprungliga syftena med samhällsforskningsprogrammet – och i så fall varför. Rådet frågar sig också om det är korrekt att använda Kärnavfallsfondens resurser för "allmän kunskapsuppbyggnad".

Kärnavfallsrådets synpunkter

Kärnavfallsrådet har följande synpunkter på SKB:s yttrande:

Samråd

Rådet anser att de samråd som i enlighet med regeringens beslut i samband med tidigare Fud-program bör fortsätta fram till dess att SKB lämnar in ansökningarna enligt kärntekniklagen och miljöbalken. Rådet anser dock att regeringen bör besluta att Kärnavfallsrådet, som regeringens rådgivare, ska få möjlighet att delta i dessa samråd för att hålla sig informerad om läget.

Platsvalet

SKB planerar att kommunicera sitt platsval under andra kvartalet 2009, dvs ca ett år innan tillståndsansökan lämnas in. SKB anger också att platsvalet kommer att baseras på en säkerhetsbedömning som inte utgör en fullständig säkerhetsanalys men som kommer att belysa sådana förhållanden som SKB av erfarenhet från den senaste säkerhetsanalysen vet är betydelsefulla för att värdera platserna. Kärnavfallsrådet ser ett problem med att det då är SKB själva som väljer ut vad som ska ingå i säkerhetsbedömningen och därmed avgör vilken faktor som är betydelsefull för valet av plats och vilken som inte är det. Eftersom det enligt SKB är den långsiktiga säkerheten som tillmäts störst betydelse anser rådet även att det är rimligt att platsvalet baseras på två lika omfattande säkerhetsanalyser, dvs. två SR-Site, i enlighet med rådets granskning av Fud-program 2007. Rådet noterar dock att SKB endast kommer att göra en SR-Site för den valda platsen och bedömer att det underlag som ligger till grund för platsvalet kommer att vara så omfattande att det tillgodoser Kärnavfallsrådets önskemål om jämförande underlag. Rådet anser att detta är en fråga som kräver en dialog mellan Kärnavfallsrådet och SKB.

SKB skriver också i sitt yttrande att det i tillståndsansökan kommer att ingå ”underlag för den bortvalda platsen”. Rådet anser att detta är en alltför otydligt formulering och föreslår att regeringen ställer krav på att SKB i den fortsatta samrådsprocessen med Strålsäkerhetsmyndigheten diskuterar vilket underlag som måste ingå. Rådet anser dessutom att det inte är SKB som ska avgöra vad som är så pass omfattande att det tillgodoser Kärnavfallsrådets önskemål om jämförande underlag.

Teknikutveckling och forskning

Rådet konstaterade i sin granskning av Fud-program 2007 att det återstår en hel del forskning och utveckling för att SKB ska kunna lämna in kompletta ansökningar enligt kärntekniklagen och miljöbalken. Rådet anser att det är av stor betydelse att myndigheten är tydlig med sina krav. Däremot anser rådet inte att det är realistiskt att tro att myndigheten kan specificera vad som förväntas finnas framtaget innan tillståndsansökan lämnas in. Detta anser rådet är en fråga som bör diskuteras mellan myndigheten och SKB i de samråd som föreslås fortsätta.

KBS-3H

SKB anger att deras utgångspunkt är att ”tillståndsansökan, som kommer att ha deponering enligt KBS-3V som huvudinriktning, ska ha en sådan bredd att det ska vara möjligt att övergå till KBS-3H efter prövning av Strålsäkerhetsmyndigheten utan ny tillståndsprövning enligt miljöbalken och tillståndsprövning enligt kärntekniklagen av regeringen”. Kärnavfallsrådet ställer sig dock tveksam till detta. Rådet anser att det måste vara tydligt vilken metod SKB ansöker om och att det tillstånd som SKB eventuellt får endast kan gälla den specifika metoden. Med andra ord anser rådet att om SKB:s tillståndsansökan har KBS-3V som huvudinriktning så måste det till en ny tillståndsprövning om de väljer att övergå till KBS-3H.

Andra metoder

När det gäller metoden djupa borrhål anger SKB att man sedan en tid tillbaka arbetar med att ta fram ett fördjupat jämförelseunderlag. Kärnavfallsrådet anser att det är bra att ett sådant underlag tas fram och att SKB måste vara tydliga med när ett detta kommer att redovisas.

LOMA-programmet

Kärnavfallsrådet står fast vid den bedömning rådet redovisar i sin granskning av Fud-program 2007 (SOU 2008:70, kap. 15).

Samhällsvetenskapligt forskningsprogram

SKB skriver att syftet med samhällsforskningsprogrammet inte är att direkt redovisa resultaten i tillståndsansökningarna eller MKB-dokumentet - ”forskningsresultaten ska istället bidra till en generell kunskapsuppbyggnad”. Detta tolkar Kärnavfallsrådet som att SKB frångår själva huvudsyftet med samhällsforskningsprogrammet, åtminstone som det formulerades i Fud-program 2004 (s. 301), där det står att ett av syftena med programmet är att ”ge djupare kunskap och bättre underlag för plats- och projektanknutna utredningar och analyser. Därmed utnyttjas kunskap och resultat från samhällsforskningen för att höja kvaliteten på beslutsunderlag och MKB-dokument”. I Fud-program 2007 (s. 397) har dock SKB strukit ”och MKB-dokument” i samma syftes formulering. Med andra ord skulle samhällsforskningsprogrammet vara MKB-relevant från början för att sedan ha förvandlats till att endast bli relevant för ”allmän kunskapsuppbyggnad”. Den grundläggande frågan blir om SKB nu frångått ett av de ursprungliga syftena med samhällsforskningsprogrammet – och i så fall varför. Rådet anser att SKB har en för låg ambitionsnivå i samhällsforskningsprogrammet om man endast strävar efter en generell kunskapsuppbyggnad.

Rådet anser att det samhällsvetenskapliga forskningsprogrammet ska bidra till lösningen av slutförvarsfrågan (dvs. en god beslutsprocess för flera aktörer, ett demokratiskt beslutsfattande, etc) och förståelse för dess konsekvenser (bidra till ett gott beslutsunderlag t ex i ansökan).

Rådet föreslog därför följande:

- Samhällsforskningsprogrammet bör kompletteras med studier av framtida ekonomiska konsekvenser av kärnavfallsfrågans hantering, främst ekonomiska kostnadsnyttanalyser. Detta behövs bl.a. för att bedöma den samhälleliga resursåtgången för alternativa lösningar.
- Forskningsprojekt angående omvärldsförändringar och säkerhetskultur bedömer vi vara ett mycket angeläget forskningsfält eftersom sådan forskning kan bidra till att belysa den sociala barriären för säkerheten i slutförvarslösningen - man måste se den sociala barriären som en del av den tekniska lösningen, ingen teknikanvändning är isolerad från sin omvärld.
- SKB:s samhällsforskningsprogram bör fortsätta efter att ansökan lämnats in 2010 och utvecklas på liknande sätt som Fud-programmet för naturvetenskap och teknik.

Beslut i detta ärende har fattats av Kärnavfallsrådets ordförande Torsten Carlsson och vice ordförande Carl Reinhold Bråkenhielm. Ärendet har beretts av kanslichef Eva Simic.

Torsten Carlsson

Eva Simic